

**«Шамалған ауылындағы орта мектеп»КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Жолболдиева Жанар Үсенқызы**

**«Көптілділік: Бастауыш сыныптарда тілдерді оқытудың тиімді жолдары»
Кіріспе**

Көптілділік – қазіргі жаһандану дәуірінде маңызды құндылықтардың бірі. Әлем елдері арасында мәдени, экономикалық және саяси байланыстардың артуы көптілді білім берудің қажеттілігін арттырды. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде де көптілді білім беру мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарының бірі ретінде қарастырылып отыр. Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Үш тұғырлы тіл» саясаты – қазақ, орыс және ағылшын тілдерін меңгеру арқылы қазақстандықтардың бәсекеге қабілеттілігін арттыруға бағытталған маңызды стратегиялық қадам.

Бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктері мен психологиялық даму деңгейлерін ескере отырып, көптілділікті дамыту ерекше тәсілдер мен әдістерді қажет етеді. Баланың тіл үйренуге деген қызығушылығын арттыру, коммуникативтік дағдыларын дамыту және көптілділікті күнделікті өмірде қолдануға бейімдеу – мұғалімнің негізгі міндеттерінің бірі.

Бұл мақалада бастауыш сыныптарда көптілділікті дамытудың маңыздылығы, негізгі әдіс-тәсілдері және тиімді оқыту жолдары қарастырылады. Оқыту процесінде кездесетін қиындықтар мен оларды шешу жолдары да талданады.

1. Көптілділіктің маңызы мен қажеттілігі

1.1. Көптілділіктің жаһандану үдерісіндегі рөлі

Қазіргі заманда көптілділік – әлеуметтік және экономикалық табыстың негізгі көрсеткіштерінің бірі. Бірнеше тілді меңгерген адам түрлі мәдениетпен танысып қана қоймай, әртүрлі ортада еркін әрекет ете алады. Әсіресе, халықаралық қатынастар мен экономикада көптілді мамандарға сұраныс жоғары.

Қазақстандағы көптілділік саясаты елдің көпұлтты және көпмәдениетті құрылымына негізделген. Мемлекеттік деңгейде қазақ тілі – ұлттың бірлігін нығайтатын негізгі құрал, орыс тілі – ұлтаралық қарым-қатынас тілі, ал ағылшын тілі – халықаралық байланыс пен заманауи білімге қол жеткізудің кілті ретінде қарастырылады.

1.2. Көптілді білім берудің Қазақстандағы саясаты

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында мемлекеттік тілді меңгеру міндетті екендігі және басқа тілдерді үйренуге мүмкіндік жасалатындығы көрсетілген. «Үш тұғырлы тіл» саясаты осы талаптарды жүзеге асыруға бағытталған.

Мемлекеттік бағдарламада бастауыш сыныптан бастап үш тілді оқыту көзделген:

- Қазақ тілі – мемлекеттік тіл ретінде;
- Орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі ретінде;

- Ағылшын тілі – әлемдік экономика мен мәдениетке жол ашатын халықаралық тіл ретінде.

2. Бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктері

2.1. Жас ерекшеліктеріне сай тілдерді оқытудың психологиялық негіздері

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қабілеттері мен тілдік дағдылары жас ерекшеліктеріне қарай әртүрлі дамиды:

- 6–7 жастағы балалар еліктеу арқылы тіл үйренеді;
- 8–9 жастағы балалардың есте сақтау қабілеті жоғары, олар тыңдау және қайталау арқылы тілді меңгереді;
- 10 жасқа қарай балалар абстрактілі ойлау қабілетін дамыта бастайды, бұл кезеңде грамматикалық құрылымдар мен тілдік нормаларды түсіну жеңілдейді.

2.2. Бастауыш сынып оқушыларының тіл үйренудегі кедергілері

Бастауыш сынып оқушыларының көптілді білім алуында мынадай қиындықтар туындауы мүмкін:

- Жаңа тілге деген қызығушылықтың төмендеуі;
- Ата-аналардың қолдауының жеткіліксіздігі;
- Оқу материалдарының мазмұнының баланың жасына сәйкес болмауы;
- Мұғалімнің әдістемелік біліктілігінің төмендігі.

3. Бастауыш сыныптарда көптілділікті оқытудың тиімді әдістері

3.1. Көптілділікті оқытудың коммуникативтік әдісі

Коммуникативтік әдіс – тілді үйренуді күнделікті өмірдегі қарым-қатынас арқылы жүзеге асыру тәсілі. Бұл әдіс арқылы оқушылар мынадай дағдыларды қалыптастырады:

- Тыңдау және түсіну;
- Сөйлеу;
- Оқу және жазу.

Коммуникативтік әдістің ерекшеліктері:

- Ойын түрінде ұйымдастыру;
- Диалог және сұрақ-жауап тәсілдерін қолдану;
- Жағдаяттық тапсырмалар арқылы тіл үйрену.

3.2. Жобалық әдіс

Жобалық әдіс оқушыларды белгілі бір тақырыпқа қатысты зерттеу жүргізуге, материал жинауға және қорытынды жасауға бағыттайды.

Мысалы:

- «Менің отбасым» тақырыбында үш тілде жоба жасау;
- «Менің мектебім» тақырыбында фото және мәтін арқылы таныстыру.

3.3. Ойын әдісі

Ойын – бастауыш сынып оқушылары үшін ең тиімді әдістің бірі. Ойын арқылы баланың қызығушылығы артады, сөйлеу және тыңдау дағдылары қалыптасады.

Ойын түрлері:

- Рөлдік ойындар;
- Лексикалық ойындар;
- Сергіту сәттері.

4. Бастауыш сыныптарда көптілділікті оқытудың заманауи тәсілдері

4.1. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану

АКТ құралдарын пайдалану оқушылардың қызығушылығын арттырып, үйренуді жеңілдетеді:

- Интерактивті тақта;
- Электрондық оқулықтар;
- Мультимедиялық презентациялар.

4.2. CLIL (Content and Language Integrated Learning) әдісі

CLIL әдісі – пән мен тілді қатар оқытудың тиімді тәсілі.

Мысалы: • Математика сабағында есептерді ағылшын тілінде шығару;

- Дүниетану сабағында қоршаған орта туралы мәліметтерді үш тілде талқылау.

5. Көптілді білім беруде кездесетін қиындықтар мен шешу жолдары

Қиындықтар

Шешу жолдары

Оқушының жаңа тілге деген қызығушылығының төмендігі

Ойын және шығармашылық әдістерді қолдану

Оқу материалдарының мазмұнының жас ерекшелігіне сәйкес келмеуі

Жас ерекшеліктеріне сай оқу материалдарын дайындау

Мұғалімнің әдістемелік дайындығының жеткіліксіздігі

Мұғалімдерді арнайы курстардан өткізу

Ата-ананың қолдауының аздығы

Ата-аналармен тығыз байланыс орнату

Қорытынды

Бастауыш сыныпта көптілділікті дамыту – ұзақ мерзімді әрі кешенді үдеріс. Көптілділікті тиімді дамыту үшін оқыту әдістерін дұрыс таңдау, оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеру және қызығушылығын арттыру маңызды. Коммуникативтік әдіс, ойын тәсілі және жобалық жұмыстар баланың тіл үйренуге деген ынтасын арттырады. Сонымен қатар, ата-аналар мен мұғалімдердің бірлескен жұмысы табысты нәтижеге жеткізеді.

Көптілді білім – болашаққа салынған инвестиция.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Есенғазы, М. (2020). Көптілді білім беру: теориясы мен практикасы. Алматы: "Білім" баспасы.
2. Мұқанов, С. (2019). Бастауыш сыныптарда тілдерді оқыту әдістемесі. Астана: Фолиант.
3. Төлеуова, Г. (2021). Тілдерді оқытудың инновациялық әдістері. Шымкент: Қазақ университеті.
4. Омарова, А. (2018). Көптілділік: Білім беру контексті. Алматы: Рухани жаңғыру.
5. Сәрсенбаев, Н. (2017). Көптілді оқыту бағдарламалары: тәжірибе мен жетістіктер. Қарағанды: ҚарМУ.
6. Айтқожаев, Д. (2020). Бастауыш сыныптарда тіл мәдениеті мен сөйлеу әрекетін дамыту. Алматы: Әлем.